

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський національний технічний університет

Факультет економічний

Кафедра історії, археології, інформаційної та архівної справи

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри ІАІАС,
доктор історичних наук,
професор

_____ Василь ОРЛИК
«____» _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

на тему:

«Бібліотека ЗВО: місце та роль в оптимізації вітчизняної освіти
(бібліотека ЦНТУ)»

Виконала: здобувач вищої освіти
IV курсу групи ІС19
ОПП «Інформаційна, бібліотечна
та архівна справа» спеціальності
029 «Інформаційна, бібліотечна
та архівна справа»

_____ Вероніка ПОЛІЩУК
«____» _____ 2023 р.

Керівник роботи

к. пед. н., доцент

_____ Вікторія БАРАБАШ
«____» _____ 2023 р.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, директор
Кропивницького фахового коледжу
Приватного вищого навчального закладу
«Університет сучасних знань»

_____ Тетяна ШИШКІНА

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. ФУНКЦІОНУВАННЯ БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА	
1.1. Науковий стан розробки питання інформаційної діяльності бібліотеки закладу вищої освіти.....	
1.2. Методи та джерельна база дослідження.....	
РОЗДІЛ 2. ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ ТА ОСВІТНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	
2.1. Ресурсні можливості соціальних мереж бібліотек.....	
2.2. Віртуальний простір бібліотеки ЗВО як освітньо- інформаційний центр.....	
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ УНІВЕРСИТЕТУ	
3.1. Корпоративність як універсальний механізм міжбібліотечної взаємодії	
3.2 Професійний імідж працівника бібліотеки університету.....	
ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	
ДОДАТКИ	

Вступ

Важливу роль бібліотечної установи у забезпеченні ефективної комунікативної діяльності, в основі якої лежить обмін інформацією, засвідчує факт посиленої уваги науковців до цього питання, зокрема й до можливостей функціонування бібліотеки у просторі соціальних мереж, які стали в нинішніх умовах ефективним інструментом інформаційно-аналітичної діяльності, популяризації бібліотек та формування їх позитивного іміджу в сучасному інформаційному просторі. У дослідженні цього питання стали результативними праці О. Кафтан, О. Белодєд, О. Соцкова, Н. Вітушко, О. Воскобойнікової-Гузєвої, В. Горового, О. Мар'їної, Л. Савицької, Л. Чуприни та інших вітчизняних дослідників.

Важливість для бібліотечних установ інтенсивного освоєння простору, що формується в межах окремих соціальних мереж, визначається й феноменом сучасних соціальних медіа, – вони становлять найпотужніший макротренд всесвітньої інформаційної мережі, що підтверджується й такими результативними показниками проведених наукових досліджень: у світі соціальні платформи станом на 2020 рік охоплювали більше 80 % інтернет-користувачів з категорії користувачів, яка визначена як активні інтернет-користувачі. Категорія загальної кількості користувачів на рівні загальних мереж порівняно з 2019 роком станом на 2020 рік зросла на цілих 9 %, чого не спостерігалось у попередні роки.

Ресурси соціальних медіа в умовах сучасного соціокультурного інформаційного простору функціонують не лише як ефективний засіб комунікації, а й як ефективний інструмент формування комунікаційного простору, чим визначається їх особлива цінність.

Як свідчать проведені дослідження, до найбільш популярних соціальних мереж у бібліотечному інформаційному просторі належать такі соціальні мережі, як Facebook та Instagram. Активного поширення ці соціальні мережі набули завдяки надання користувачам зручного інтерфейсу, який дозволяє їм змінювати власні профілі, використовувати можливості для

формування повідомлень, переглядати дописи друзів та власні у стрічці новин, залишати власний коментар до відповідних постів та дописів.

Також до переваг соціальних мереж Facebook та Instagram відносяться забезпечення досить високої швидкості на платформах та пропозиція користувачам безкоштовних послуг із просування їх власних брендів та необмежених можливостей для постійного активного спілкування з рідними, друзями, колегами та іншими категоріями користувачів мережі.

У нинішніх умовах в межах діяльності бібліотечної установи соціальна мережа Facebook стала найважливішим каналом реалізації наявних ресурсних можливостей бібліотеки для формування та просування рекламних продуктів, що представляють особливості діяльності даної бібліотеки та переваг у наданні нею інформаційних послуг. Як показала практика, зручність користування соціальними мережами визначається й тим, вони становлять найдешевший та найзручніший вид рекламних засобів на підставі того, що усі бібліотеки мають робочі комп'ютеризовані місця та доступ до Інтернет-мережі.

Результат проведених досліджень щодо використання вітчизняними бібліотеками, в тому числі й бібліотеками ЗВО, ресурсних можливостей соціальних мереж, а саме Facebook та Instagram, засвідчує створення бібліотеками власних профілей у даних соціальних мережах, активне поповнення їх відповідними матеріалами, що цілком підтверджує притаманні соціальним мережам можливості для популяризації діяльності бібліотеки, залучення до числа активних постійних користувачів все більшого числа відвідувачів.

Підсумки аналізу сторінки Facebook бібліотеки ЦНТУ засвідчив, що з часу створення її кількість користувачів постійно зростає, оскільки сторінка виявилася для них цікавою і корисною як для задоволення культурних інтересів так і освітніх. Один із шляхів зростання іміджу бібліотеки ЗВО серед користувачів лежить площині творчого використання практики як вітчизняних бібліотек, так і зарубіжних у сфері набуття ними досвіду.

Активність користувачів Інтернет-мережі у соціальних мережах, зокрема Facebook та Instagram, можна визначити як одну з провідних тенденцій, що оформилася та продовжує активно збільшуватися у сучасному соціумі. Ця обставина має спонукати сучасні бібліотеки до переосмислення власного медіа-простору, до з'ясування можливостей ефективної співпраці бібліотек з новими медіа, оскільки вона має потужний потенціал для актуалізації та поширення знань у суспільстві знань, яке активно формується нині і в якому мають працювати майбутні випускники вітчизняних університетів.

Сторінка бібліотеки у віртуальному просторі з представництвом у соціальних мережах – це потужна платформа для взаємодії ЗВО зі здобувачами вищої освіти, це ефективний інформаційний центр взаємодії, який з постійним оновлення власного контенту, вдосконаленням структури та можливостей власного профілю може набувати все більшої популярності, що в аспекті поліпшення освітньої сфери має досить вагоме значення.

Сьогодні створення бібліотекою ЗВО власного профілю у найпопулярніших соціальних мережах Facebook та Instagram – це одне з найважливіших комплексних завдань сучасної бібліотеки університету, яке можна успішно виконувати з використанням новітньої інформаційно-технологічної бази, вивченням передового вітчизняного та світового досвіду діяльності бібліотек у соціальних мережах, шляхом відбору, систематизації та поширення інформації у відповідних, актуальних для популярних соціальних мереж форматах.

РОЗДІЛ 1

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. Стан вивчення проблеми організації та забезпечення діяльності бібліотеки закладу вищої освіти

Діяльність бібліотеки в умовах інформаційного суспільства обумовлена потребою нагального вирішення цілого ряду концептуальних завдань методологічного та теоретичного характеру, а також організаційно-практичних проблем, які в результаті покликані забезпечити необхідну трансформацію бібліотеки, аби вона як соціальна інституція не втратила свого унікального соціокультурного значення. Інформаційне суспільство спричинило форматування інформаційного простору, основним рушійним чинником якого став фактор зміни його базової парадигми, завдяки інтенсивній дії якого і відбулося формування глобального інформаційного простору.

Таким чином, концепція володіння інформацією, яка тривалий час мала статус домінуючої в усіх сферах життєдіяльності суспільства, з інтенсивним розвитком системи інформаційних комунікацій, зокрема з наявністю для кожного члена суспільства можливості доступу до необхідної інформації незалежно від місця його перебування та часу, втратила свою значимість. Успішній практичній реалізації концепції відкритого доступу до інформації в будь-якому місці і в будь-який час сприяють електронні засоби, які наявні сьогодні в розпорядженні кожного споживача різноманітних інформаційних продуктів.

Сучасне інформаційне середовище, котре концептуально відрізняється від попереднього середовища, у просторі якого здійснювала свою діяльність кожна бібліотечна установа того чи іншого формату, виконуючи покладену на неї суспільством архіважливу місію – бути надійною та ефективною базою накопичення, збереження та передачі потужних пластів важливої інформації як презентанта історичних надбань людства – вимагає від кожної бібліотеки

оперативної реакції на вимоги його актуальної концепції відкритого доступу до інформації.

Бібліотека як важлива соціальна інституція від часу створення, протягом усього періоду свого існування і до сьогодні залишається неоціненним місцем збереження знання та мудрості. У сучасному освітньому просторі, який в обов'язковому порядку зазнає впливу об'єктивно існуючих дієвих чинників глобального інформаційного простору, до яких належать і з відповідним способом їх функціонування соціальні інформаційні комунікації, комунікаційні аспекти діяльності бібліотечних установ мають забезпечуватися з використанням електронних інформаційних технологій.

Крім того бібліотеки із запровадженням та ефективним застосуванням сучасних інформаційних технологій мають можливість реалізувати потребу забезпечення збереження існуючих фондів, а також екології бібліотечного простору. За умов успішної реалізації усіх трансформаційних заходів, що покликані забезпечити кожній бібліотеці, в тому числі й бібліотекам закладів вищої освіти, якісний рівень її функціонування в умовах інформаційного суспільства, бібліотека набуває широких можливостей для успішної інтеграції із закладом освіти, у межах якого вона функціонує, а також з іншими освітніми, культурними та науковими установами в освітньо-комунікаційному, освітньо-науковому та суто науковому просторі України.

У світлі сучасних суспільних тенденцій, інновацій та перспектив бібліотеці закладу вищої освіти як потужній соціокультурній інституції у забезпеченні якісного рівня освітнього процесу відведена досить вагома роль – надання інтелектуального доступу до інформації та знань здобувачам вищої освіти, науково-педагогічним працівникам та всім іншим категоріям користувачів. Видається очевидним, що до цього переліку цілком справедливо необхідно додати ще один діяльнісний аспект – формування престижу, популярності бібліотечної установи, що в інформаційному суспільстві найбільш успішно можна здійснювати в онлайн-середовищі.

- технологічний – організація надання послуг сучасною бібліотечною установою з урахуванням сучасної інформаційної парадигми, яка відображає як світові тенденції, так і національні особливості широкоформатного процесу інформатизації суспільства;

- економічний – домінування інформації в економічній системі держави як основного ресурсного матеріалу, так і значущого показника у сфері надання різного роду послуг;

- політичний – забезпечення свободи доступу до необхідної інформації, реалізація можливостей інтерпретації відповідного політичного процесу в аспекті, необхідному для досягнення певних політичних цілей;

- культурний – виконання бібліотечною установою ролі потужного ретранслятора духовних цінностей, історико-культурних надбань, надбань тисячолітньої колективної пам'яті нації, суспільства в цілому

До важливих функцій бібліотечної установи належить інформаційна функція, яка позначає збір, накопичення, опрацювання та оперативне забезпечення користувача необхідним масивом інформації (як окремого інформаційного продукту) як узагальненим результатом виконаного інформаційного пошуку.

Новітні інформаційно-комунікаційні технології надали можливості бібліотечним установам, безперечно, за умови їх повноцінного використання, створювати та надавати у відповідь на запити користувачів якісні інформаційні продукти, що стало не лише показником успішної діяльності бібліотеки, а й якісним фактором процесу формування суспільства знань.

Інформатизація усіх сфер життєдіяльності сучасного суспільства, започаткувавши його розвиток на нових інформаційних засадах, стала потужним фактором сприяння успішній практичній реалізації партнерської взаємодії як наукових, культурних, освітніх закладів, так і бібліотечно-інформаційних установ, що ще раз підтвердило важливе значення бібліотеки як суспільної інституції.

Використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у сфері бібліотечної діяльності – це, по-перше, забезпечення відкритого доступу суспільства до вітчизняних та світових інформаційно-інтелектуальних ресурсів, а по-друге, забезпечення можливостей для задоволення різного роду інформаційно-знанневих потреб користувачів, отже, створення якісного інформаційного продукту.

Особливість процесу генерації інформації про необхідний інформаційний масив великою мірою визначає змістове наповнення не лише інформаційної функції бібліотечної установи, а й її кумуляційної функції, від рівня реалізації якої залежить питання накопичення, опрацювання та збереження документно-інформаційних продуктів; формування фондів документів як моделі культури та способу реалізації класифікаційної функції.

До комплексу важливих функцій бібліотечної установи також належать: трансляційна, яка визначається наданням класифікованих документів та інформації про них; стабілізаційна, практична реалізація якої передбачає забезпечити відкритий доступ до масивів інформації усім категоріям користувачів; освітньо-соціалізаційна, яка має на меті спонукати особу до засвоєння знань, норм та культурних цінностей, котрі необхідні для її становлення, успішної професійної та особистісної самореалізації у суспільстві; ціннісно-орієнтаційна, що має на меті здійснення ієрархізації елементів культурної моделі з обов'язковим виокремленням цінностей та рекомендацій її користувачам.

В цілому комплекс функцій, що їх виконує сучасна бібліотечна установа, становить багатofункціональне системне утворення, що підтверджує функціональну важливість бібліотеки сучасної дієвої соціальної інституції. Дослідженню ролі бібліотеки та розширення її функцій відповідно до вимог інформаційного суспільства присвятили свої праці С. Гарагуля, М. Слободяник, І. Давидова, С. Горова, С. Басова, А. Сусак,

На сучасному етапі функціонування інформаційного суспільства (суспільства знань) має місце процес релятивізації самого знання. Як

підтверджує досвід, цілком справедливо зробити висновок про відносність всякого роду інформації, отже, наявність можливості визначення її повноти чи частковості, що цілком закономірно, якщо візьмемо до уваги здатність певного роду знань до їх модифікації як однієї з важливих їх характерних ознак.

Інформаційно-комунікаційна функція сучасної бібліотеки закладу вищої освіти спрямована на задоволення інформаційних потреб її користувачів, яке можливо здійснювати за умови чіткого визначення базових засад забезпечення інформаційно-знаннєвих потреб користувачів та характерних особливостей сутності поняття «інформаційно-знаннєві потреби», а також виразного розуміння діалектичної єдності та взаємозв'язку основних категорій «інформація» та «знання».

Відповідно, в контексті багатоаспектної інформаційно-комунікаційної функції освітня функція бібліотеки закономірно набула нових можливостей для її активізації та нового значення в умовах сучасного інформаційного суспільства. Розглядові питання щодо особливостей функціонування бібліотек сучасних вітчизняних закладів вищої освіти приділили значну увагу як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники, серед яких Н. Апшай, І. Белоус, В. Белінська, Ю. Столяров, Р. Ріжняк, Т. Юхновець та інші.

Для сучасної бібліотеки як інформаційної бази суспільного розвитку пріоритетним видом інформаційної діяльності, отже, її основним завданням залишається необхідність створення, збирання, одержання, опрацювання, зберігання інформації, її використання та поширення, а також охорона та захист інформації, про що йдеться і в Законі України «Про інформацію». Відповідно, сучасну бібліотеку можна розглядати як відкриту документно-комунікаційну систему, яка має у своєму розпорядженні упорядкований інформаційний фонд, володіє доступом до інших джерел інформації, що в комплексі складає інформаційний потенціал бібліотеки (власне бібліотечний фонд та електронні мережеві ресурси), ресурсні можливості якого, відповідно до призначення бібліотечної установи, мають забезпечувати

інформаційні, освітні, культурні, науково-дослідні та інші потреби користувачів. Сутність і діяльність бібліотечних фондів досліджували В. Терешин, М. Ларьков, Ю. Столяров та ін.

Важливий аспект інформаційної діяльності бібліотеки закладу вищої освіти в умовах інформаційного суспільства становить підготовка бібліографічної продукції, зокрема укладання бібліографічних покажчиків як одного із видів бібліографічних посібників, який у своїх дослідженнях розглядали І. Войтович, Г. Швецова-Водка, Л. Глазунова, С. Кравченко, Н. Кушнарєнко, С. Євсєнко, Т. Опря, Л. Глєбова, В. Барабаш, В. Хівренко, О. Яценко та інші науковці.

На даному етапі з розвитком мережі глобальних міжнародних комунікацій, отже, системи міжнародного співробітництва в інформаційній сфері інформаційно-комунікаційна діяльність вітчизняних бібліотек, в тому числі й бібліотек закладів вищої освіти, забезпечує додаткові можливості для освітнього, культурного й наукового обміну, співробітництва та взаєморозуміння за умови забезпечення відкритого доступу до інформаційних джерел користувачам бібліотеки. Питання співробітництва у бібліотечній сфері розглядаються у роботах О. Башун, В. Ільганаєва, О. Клименко та інших дослідників.

Важлива роль сучасним бібліотечним установам, у тому числі й бібліотекам закладів вищої освіти, належить у реалізації процесу становлення громадянського суспільства як культурним, культурно-просвітницьким та освітньо-виховним центрам, на базі яких проводяться суспільно-політичні, культурно-просвітницькі, освітньо-виховні заходи, розробляються та реалізуються відповідні проекти, що сприяє формуванню в організаторів та учасників таких заходів формуванню громадянської свідомості, культурного рівня, підвищенню соціальної активності. Ці питання розглядали Р. Щербан, Л. Сахнюк та ін.

Рівень розвитку сучасних комунікацій великою мірою залежить і від рівня інформаційно-комунікаційної діяльності бібліотек, який у свою чергу

залежить від стану комплексної бібліотечної системи бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів, належний рівень діяльності якої лежить у площині оптимізації довідково-бібліографічної діяльності, реалізації електронної комунікації бібліотеки як потужного засобу забезпечення відкритого доступу до інформації та знань користувачам бібліотеки, використання маркетингових можливостей з метою популяризації бібліотечно-інформаційних ресурсів та послуг, що надаються бібліотекою в електронному середовищі. Феномен інформаційно-комунікаційної діяльності як сутнісний напрямок функціонування бібліотеки передбачає ефективний зворотний зв'язок користувача з бібліотекою, що становить важливий фактор формування суспільства знань.

З розвитком сучасної інформаційної парадигми, що сформувалася під впливом світових тенденцій та національних особливостей інформатизації суспільства, у середовищі бібліотеки відбулася системна трансформація, внаслідок якої концептуальна одиниця сучасного інтернет-середовища – веб 2.0, а концепцією сучасної бібліотеки фахівці визначено «бібліотеку 2.0 після запровадження даного терміна Майклом Кейсі як безпосереднього запозичення технологій бізнес 2.0 та веб 2.0. Питанню створення бібліотечно-інформаційного сервісу, зокрема технологій Бібліотека 2.0, Бібліотека 3.0, Бібліотека 4.0, приділили увагу Є. Кулик, С. Назаровець, О. Онищенко, К. Лобузін, Т. Ярошенко та інші дослідники.

Значна роль в умовах функціонування інформаційного суспільства належить бібліотечним установам закладів вищої освіти як освітньо-науковим центрам, які безпосередньо задіяні до участі у процесі змістового забезпечення та реалізації освітньо-виховного процесу, до важливих результатів якого віднесено формування національно-свідомої, зорієнтованої на загальнолюдські цінності, висококваліфікованої еліти.

Система сучасного інформаційного обслуговування, як сформувалась упродовж усього історичного розвитку бібліотечної установи та продовжує функціонувати в нинішньому часопросторі як місце концентрації та

розподілу важливих інформаційних потоків завдяки ефективному використанню принципово нових можливостей доступу до інформації, які стали можливими внаслідок упровадження у практику діяльності бібліотеки сучасних електронних інформаційних технологій, також перебуває в полі зору сучасних дослідників. Така ситуація актуальна для всіх бібліотек, а стосовно бібліотек, які функціонують у спільному із ЗВО інформаційному середовищі, вона набуває ще вагомшого акценту, оскільки для університетської бібліотеки головним діяльнісним завданням виступає питання інформаційного супроводу освітньо-виховного процесу. Таке діяльнісне спрямування загострює необхідність пошуку, визначення та реалізації як ресурсних можливостей бібліотеки ЗВО, так способів комунікації бібліотеки з своїми користувачами. У цьому ключі має бути вибудована важлива багаторівнева структура веб-сторінки бібліотеки, яку розглядає у своєму дослідженні І. Беззуб.

Упровадження у систему діяльності бібліотечних установ новітніх інформаційних технологій уможливило створення електронних каталогів, корпоративних комп'ютерних мереж та систем з виходом до Інтернет-мережі забезпечило успішну реалізацію інформаційно-комунікаційної діяльності бібліотек та обумовило пошук нових форм роботи бібліотеки, реалізації нових можливостей.

Питання використання ІКТ у сфері бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів, створення електронних бібліотек та електронних архівів, глобалізація урядової інформації, управління бібліотеками залишаються предметом обговорення учасників генеральних конференцій Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (ІФЛА).

Запропонована О. Воскобойніковою-Гузевою модель модернізаційного розвитку національної бібліотечної інформаційної системи – один із аспектів прояву значної уваги науковців до питання функціонування сучасної

бібліотечної установи. Ще одна з перспективних цілей наукових пошуків у цьому напрямку – забезпечення престижу сучасної бібліотеки.

Проаналізований корпус наукової літератури дає підстави для висновку про те, що функціонування бібліотечної установи взагалі, а бібліотеки закладу вищої освіти зокрема в умовах глобального інформаційного суспільства – це функціонування освітньо-наукового центру, діяльність якого спрямована на формування умов для успішної практичної реалізації концепції відкритого доступу до інформації та покликана інтегруватися в освітній процес закладу вищої освіти як один із потужних його чинників.

1.2. Методи та джерельна база дослідження

У процесі виконання дослідження застосовано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження.

Використано загальнонаукові підходи системності та об'єктивності, методи термінологічного, типологічного, порівняльного, технологічного, аналітико-синтетичного опрацювання документальних потоків.

Вивчення особливостей діяльності бібліотечної установи здійснювалося з використанням загальнофілософських методів (аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, сходження від абстрактного до конкретного); загальнонаукових методів (опису, спостереження, прогнозування, системного підходу тощо); спеціальних методів (логічного та методу історичного підходу); специфічних (структурно-типологічного методу, комунікаційно-інформаційного підходу) методів.

Аналіз – розкладення аналізованого явища чи об'єкта на частини, виділення їх окремих ознак, процесів. Метод аналізу став актуальним на всіх етапах виконання даного дослідження.

Синтез – наступний після аналізу, оскільки становить процес об'єднання відокремлених у процесі аналізу різних елементів, сторін

предмета у цілу систему з обов'язковим урахуванням наявності стійких зв'язків між заново об'єднаними частинами.

Порівняння – пізнавальна операція, що лежить в основі суджень про подібність та відмінність об'єктів. Використання порівняльного методу уможливорює виділення якісних та кількісних характеристик досліджуваних об'єктів, їх класифікацію та оцінку. Ефективність даного методу має місце під час виконання аналізу однорідних, подібних явищ та об'єктів дослідження.

Методи аналізу, синтезу та порівняння складають методичну єдність, оскільки порівняння становить свого роду завершення процесів аналізу та синтезу.

Індукція – умовивід, який представляє результат розгляду окремих фактів, що забезпечує виконання узагальнення. Дедукція – протилежний варіант, який має на меті розгляд від загального матеріалу до окремого фрагменту.

Усі названі методи представляють корпус методів загальнонаукових, відповідно, вони набувають актуальності для успішної організації та виконання наукових досліджень у будь-якій науковій сфері.

Спостереження – це метод, який дозволяє виявити усі важливі характеристики явища, яке стало об'єктом дослідження.

Історичний метод – можливість ґрунтовного дослідження початків виникнення та процесу розвитку окремого виду діяльності, наприклад, бібліотечної діяльності, це можливість виявлення основних етапів формування досліджуваної системи, у нашому випадкові йдеться про бібліотечну систему, виокремлення важливих концептуальних напрацювань окремих дослідників та оцінка їх знання для розвитку окремої наукової галузі, зокрема бібліотекознавства, визначення впливового показника конкретних історичних чинників на характер та стан розвитку / загасання галузі, що розглядається з певної наукової точки зору, до якої належить і бібліотечно-інформаційна сфера.

Абстрагування (видалення, відволікання) – уявне виділення ознак, властивостей, відносин конкретного об'єкта чи явища та уявне виокремлення з-поміж інших його важливих для виконання дослідження ознак, властивостей тощо.

Прогнозування (передбачення) – сукупність різних спеціальних наукових методів вивчення проблеми перспективного розвитку явища, що досліджується, яка передбачає наявність кількісних оцінок та врахування хоча й орієнтовно, але конкретно визначених можливих термінів трансформації обраного дня наукового аналізу явища .

Для бібліотекознавства як науки пізнавальне значення методів прогнозування набуває особливої ваги, оскільки їх використання уможливорює окреслення перспектив високого ступеня ймовірності, своєчасне формування політики, що реалізується у межах бібліотечної справи та бібліотечної освіти.

Термінологічний аналіз – одним з різновидів методу аналізу, що становить процес цілеспрямованого вивчення термінів з метою точного виявлення їх змісту, встановлення термінологічних зв'язків та субординації між ними, визначення їхнього місця в понятійному апараті теорії, на основі якої здійснюється дослідження.

Сайтометрія – метод дослідження сайтів, їх інформативних можливостей, ступеня наповнення. Сьогодні сайт бібліотеки став одним із важливих об'єктів у комплексі об'єктів, що досліджуються з точки зору науки про бібліотеку.

Мережеві структури як засіб комунікаційної діяльності бібліотек все частіше стають об'єктом наукових досліджень, що обумовлено інтенсивним зростанням їх інформаційного потенціалу. Результати вивчення сайтів бібліотек – важливе джерело оцінки стану розвитку діяльності бібліотеки, виявлення характеристик цієї діяльності, її тенденцій та закономірностей, а також основа для внесення коректив, вдосконалення роботи бібліотеки тощо.

Метод анкетування – метод, що дозволяє забезпечення можливостей для визначення рівня бібліотечно-інформаційних послуг, що спрямовані на задоволення інформаційних потреб користувачів бібліотеки.

Аналіз бібліотечної документації – планів роботи, звітів про виконану роботу, книжкових формулярів, вимог на книги, читацьких формулярів та облікових документів – обсяг якої обирається відповідно до визначеної мети та завдань дослідження. Важливість використання даного методу визначається можливістю визначити обрані бібліотекою напрямки роботи, динаміку змін пріоритетних напрямків діяльності, її електронного ресурсу.

Емпіричні – анкетування, педагогічне спостереження, бесіди, мета яких полягає у з'ясуванні ставлення користувачів до бібліотечної установи, визначення рівня популярності (іміджу) бібліотеки ЗВО.

Вдале та доцільне використання таких методів покликане забезпечити можливості для повноцінного розкриття теми дослідження, для виявлення та визначення особливих характеристик бібліотеки сучасного ЗВО, для чіткого окреслення перспектив розвитку бібліотечної справи в умовах глобального інформаційного простору.

Джерельну базу дослідження складають нормативно-правові акти:

– Закони України :«Про вищу освіту»; «Про бібліотеки і бібліотечну справу»; «Про інформацію»; «Про Національну програму інформатизації»; «Про електронні документи»; «Про науково-технічну інформацію».

– Розпорядження та накази: «Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України». «Про затвердження Програми збереження бібліотечних та архівних документів Кіровоградської області на 2000–2005 рр.»; «Про затвердження Програми поповнення бібліотечних фондів бібліотек Кіровоградської області на період до 2005 р.»; «Про затвердження Типових правил користування бібліотеками в Україні. Наказ Міністерства культури і мистецтв України від 5 травня 1999 р. №275; «Про організацію у публічних бібліотеках збору, зберігання та надання у користування інформації з питань

діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування».

– Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України: «Про затвердження Державної цільової програми впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів ІКТ «Сто відсотків» на період до 2015 року».

Державні стандарти:

– ДСТУ 2392-94 «Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення». Державний стандарт містить виклад великого переліку термінів та визначень, що стосуються інформації та документації. Даний документ актуальний для виконаного дослідження з тієї причини, що бібліотека оперує інформацією, а в ньому передбачений розгляд системи документообігу бібліотеки ЗВО;

– «Державний класифікатор управлінської документації України ДК 010 – 98» від 01.06.1999.). Класифікатор зорієнтований на однозначне визначення (ідентифікацію) уніфікованих форм документів, облік та систематизацію документів, контроль складу та змісту у кожному класі документації, а також на організацію ведення відповідних класів документації. Цей класифікатор необхідний для виконання аналізу бібліотечної документації на її відповідність уніфікованим формам документів;

– «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів (4163 – 2003)». Даний стандарт регламентує: склад реквізитів документів; вимоги до змісту та розташовування реквізитів документів; вимоги до бланків та оформлювання документів; вимоги до документів, які виготовляються за допомогою друкувальних засобів. Бібліотека як структурний підрозділ університету забезпечує функціонування власної організаційно-розпорядча документації, яку передбачено переглянути на відповідність даному стандарту.

Офіційний сайт Бібліотеки Центральноукраїнського національного технічного університету: структура бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.kntu.kr.ua/struktura.html>

Отже, джерельну базу даної роботи представлено різними науковими публікаціями, професійний аналіз яких уможливив визначення характерних особливостей багатогранної діяльності бібліотеки вітчизняного закладу вищої освіти в умовах сучасного інформаційного суспільства.

РОЗДІЛ 2

ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ ТА ОСВІТНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

2.1. Ресурсні можливості соціальних мереж бібліотек

Діяльність сучасної бібліотеки реалізується у двох аспектах: традиційному та шляхом представлення у віртуальному просторі. Така ситуація виникла внаслідок інтенсивного розвитку інформаційного суспільства і продовжує існувати в такому вимірі з потужним нарощування різновидів діяльності бібліотеки у межах віртуального простору. Така ситуація обумовлюється як суто об'єктивними чинниками, так і усвідомленням працівниками бібліотечної сфери необхідності вчасно здійснювати реформування організації бібліотечної діяльності, ефективно використовуючи з цією метою сучасну електронну технологічну базу.

У результаті такого реформування бібліотеки забезпечуються можливістю залишатися популярними та активними інформаційними центрами, успішно виконуючи свою важливу функцію – забезпечувати інтерактивну взаємодію.

У нинішніх умовах функціонування інформаційного суспільства ефективність інтернет-комунікації не потребує додаткових доказів, оскільки вона стала очевидним фактом, який має місце в усіх сферах суспільного життя, включаючи й особистий інформаційний простір кожної людини. У вітчизняному інформаційному просторі особливої популярності набули соціальні мережі, адже послугами Інтернет-мережі користуються майже всі члени суспільства.

Для ефективної взаємодії бібліотеки з користувачами визначився веб-сайт як основний канал комунікації в електронному режимі. У процесі дослідження ми прийшли до висновку, сьогодні бібліотечні установи

ефективно використовують паралельно з офіційними веб-сторінками в Інтернет-мережі таку форму комунікації як соціальні мережі.

Такий спосіб комунікації дозволяє здійснювати інформування користувачів у зручній та привабливій для них формі з використанням змістовного та цікавого ілюстративного матеріалу.

Основна комунікативної діяльність, яка використовується в суспільстві, – обмін інформацією, яка наповнює простір між певними суб'єктами та становить важливий ресурс для розвитку і окремих суб'єктів, і суспільства в цілому.

Потребу в інформації, як свідчить історія суспільного розвитку, віддавна задовольняли інформаційні заклади (бібліотеки) та освітні заклади, до структури яких обов'язково входили бібліотечні підрозділи, які виконували функцію збереження основних важливих документальних масивів, в яких фіксувалися концептуальні фрагменти розвитку суспільства на певних історичних етапах.

У нинішніх умовах бібліотеки вітчизняних закладів вищої освіти виконують функцію інформаційних центрів для здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників закладу. Крім цієї важливої функції бібліотеки функціонують як важливі джерела наукових, культурних, економічних та соціальних досліджень, які здійснювалися та здійснюються нині в усіх сферах життєдіяльності суспільства на кожному історичному етапі його розвитку з урахуванням специфіки кожного етапу, кожної окремої сфери чи галузі, яка стає об'єктом дослідження.

Задоволення інформаційних потреб користувачів бібліотеки, як правило, успішно здійснюється завдяки якісно організованому комунікаційному процесові. Отже, має місце комунікаційний процес, який здійснюється у режимі: «користувач – бібліотека – користувач», мета якого – задовольнити освітні, наукові, інформаційні, просвітницькі та інші потреби користувачів. Нині бібліотеки ЗВО, зважаючи на їх потужну багатоаспектну діяльність, яка особливим чином протягом останніх десятиріч розгорнулася у

віртуальному інформаційному просторові, займають надзвичайно важливе місце в освітньому просторові та системі комунікації ЗВО. На сучасному етапі розвитку суспільства функціонування бібліотек неможливо уявити без використання новітніх інформаційних технологій.

Сьогодні Інтернет-комунікація – це одним із досить перспективних способів визначення бібліотеки як інформаційно-культурного та освітнього центру. Функцію основного каналу комунікації між бібліотекою та користувачем в електронному режимі успішно виконує веб-сайт бібліотеки. Означений ресурс дає можливість бібліотекам розширювати свою діяльність, представляти свої інформаційно-аналітичні продукти, а також надавати доступ до інформації усім віддаленим користувачам.

Питаннями щодо можливостей ефективного застосування інтернет-комунікації у бібліотеках, а саме веб-сайтами, займаються дослідники: О. Грогуль, М. Дьячкова, В. Копанєва, О. Манякіна, О. Мар'їна, Л. Філіпова та інші дослідники.

Зокрема Л. Філіпова визначила такі ключові показники, які характеризують якість веб-сервера: простота навігації, глибина змісту, стабільність інформаційних ресурсів, доступність для користувачів, оперативність оновлення інформації, єдність дизайну всіх розділів тощо [37].

Окрім загальних вимог, які пред'являються до створення веб-сайтів, сформовані і специфічні вимоги, які мають місце саме щодо створення та оформлення сайтів бібліотечних установ, наукових бібліотек закладів вищої освіти в тому числі.

З точки зору дослідника О. Грогуля, до основних завдань, які належать до виконання веб-сайтові бібліотеки, належить питання забезпечення безпроблемного та швидкого входження на веб-сайт бібліотеки з будь-якої пошукової системи, питання визначення оптимальних шляхів для формування позитивного іміджу бібліотеки, питання забезпечення популяризаційних заходів, тобто поширення у привабливому форматі необхідної інформації про інформаційний ресурс та особливості діяльності

бібліотеки; виклад у цікавій формі інформації для постійних та потенційних користувачів бібліотеки про широкоформатну інформаційну діяльність установи, тобто матеріалів, присвячених створенню та функціонуванню інформаційно-аналітичної, бібліографічної та довідкової продукції, отже, усього масиву вторинної інформації, що з'являється як наслідок процесу інформаційно-аналітичної діяльності; формування відповідних умов, за яких стане можливим швидкий та якісний пошук необхідної інформації на сайті бібліотеки.

Надзвичайну актуальність має для користувачів можливість пошуку та підбору необхідної літератури за допомогою «Віртуальної довідки». Надання необхідної інформації про важливі події (презентації, наукові конференції, книжкові виставки, відзначення важливих історичних дат, проведення днів відкритих дверей, проведення вебінарів, запрошення до участі у мистецьких заходах тощо), як мають проводитися на базі бібліотеки. Дана проблема надзвичайно важлива як для користувачів, так і для працівників бібліотеки, адже саме за умови ефективного інформаційного супроводу запланованих бібліотекою заходів відбувається успішна двостороння співпраця бібліотеки зі своїми користувачами. Така інформаційна успішність бібліотеки працює на підвищення її рейтингу, сприяє поширенню інформації про її діяльність. Щодо користувачів бібліотеки, то у них з'являється важлива можливість не лише відвідати культурно-просвітницькі заходи, а й взяти участь у наукових конференціях, відвідати книжкові виставки, розширити сферу захоплень, взяти участь у вебінарах, семінарах тощо.

Діяльність бібліотеки – це й зручне надання доступу до бібліотечних продуктів (бібліографічних матеріалів, електронних каталогів, різного роду інформаційно-аналітичної продукції), забезпечення у зручному форматі доступу до повнотекстової нормативно-правової, методичної, наукової, художньої та іншої літератури [1].

Офіційні веб-сторінки бібліотеки закладів вищої освіти представляють бібліотеку ЗВО у всесвітній мережі, забезпечують користувачів інформацією

про історію бібліотеки, наповнення її фондів, важливі новини, перелік послуг та існуючих сервісів.

Сьогодні кожна бібліотека пропонує своїм користувачам доступ до електронних ресурсів бібліотеки, а саме: електронної бібліотеки, електронного каталогу, електронного репозитарію. Крім того бібліотеки забезпечують надання тестового доступу до повнотекстових світових інформаційних ресурсів. Як правило, веб-сайти бібліотек мають зручний інтерфейс, добре продуману, відповідно, привабливу кольорову гаму, відображення інформації відзначається чіткістю та адекватністю.

Як відомо, бібліотека Центральноукраїнського національного технічного університету в своєму підпорядкуванні має структурні підрозділи, відповідно, функціонують їх відповідні веб-сайти. Окрім офіційного веб-сайту співробітники бібліотеки забезпечують підтримку веб-сайтів, які наповнюють необхідною інформацією.

2.2. Віртуальний простір бібліотеки ЗВО як освітньо-інформаційний центр

Для інформування користувачів, окрім офіційних веб-сторінок в мережі Інтернет, співробітники бібліотек активно застосовують сторінки в соціальних мережах. Такий вид комунікаційного каналу дає можливість встановлювати неформальні контакти з користувачами, розширювати професійні контакти, заохочувати до пошуку нових стилістичних вимірів та пріоритетів, сприяють формуванню творчої волі, поширенню ідей співробітництва та їхньої якісної реалізації у сфері багатогранної діяльності бібліотек, забезпечують умови для формування позитивного іміджу книгозбірень, сприяють утвердженню кредиту довіри до бібліотек у постійних користувачів та епізодичних користувачів, учасників інформаційного суспільства, виступають потужним стимулом для останніх стати партнерами у розвитку бібліотек закладів вищої освіти.

Кожна бібліотека ЗВО з метою популяризації та презентації власної діяльності створила власну офіційну сторінку у соціальній мережі Facebook. Не потребує аргументації твердження, що соціальні мережі набули особливої популярності у віртуальному просторі та забезпечують необхідні можливості для створення профілю установи, для активного спілкування з іншими, як окремими користувачами, так і окремими установами незалежно від місця перебування та без часових обмежень. обмінюватися даними (фотографіями, документами, аудіо-, відео-файлами та ін.). Доступ до відповідної соціальної мережі, безперечно, безкоштовний. Сторінки бібліотеки інформаційно постійно поповнюються новинами про діяльність інших бібліотек; містять контактні дані бібліотеки, дані геолокації, фотоматеріали, відеоматеріали; анонси про найближчі події. Для анонсування нових подій соціальна мережа Facebook пропонує користувачам досить зручну функцію – забезпечення можливості створювати профілі заходів з розміщенням всієї необхідної інформації, вміщувати запрошення для відповідних користувачів. Крім того мережа соціальна мережа Facebook забезпечує можливість своїм користувачам залишати відгуки про враження від діяльності установи, у чому полягає її ще одна важлива для функціонування бібліотеки функція – вона виступає ефективним засобом налаштування зворотного зв'язку. Формування та структурування інформаційного ресурсу бібліотеки ЦНТУ здійснено відповідно до основних принципів формування інформаційних ресурсів, а саме доцільності, систематизованості, сумісності, захищеності, розумного дублювання, вибірковості ті ін.

Не викликає заперечень той факт, що завдяки новим технічним можливостям реальним стає повсюдне повноцінне задоволення запитів читачів. Саме необхідністю обслуговувати читача у тому місці, де для нього це буде найбільш зручно, зумовлені відносно нові сервіси бібліотеки ЦНТУ, що сприяють реалізації виховної функції бібліотеки. Так, у користувачів є можливість замовити послугу МБА, впроваджено відкритий доступ до електронного каталогу бібліотеки у локальній мережі університету, завдяки

плідній роботі бібліотекарів створені віртуальні виставки («Розумні» книги для молоді», «Історія народу – джерело його майбуття», «Українська мова – то наш скарб!» та інші), розробляються та організуються презентації, тренінги, семінари, успішно функціонує та поповнюється репозитарій ЦНТУ.

Репозитарій ЦНТУ – інституційний депозитарій (електронний архів), що накопичує, зберігає електронні публікації та електронні версії документів (творів) наукового, освітнього та методичного призначення, створені працівниками будь-якого структурного підрозділу Центральноукраїнського національного технічного університету, аспірантами чи студентами навчального закладу, а також надає до них постійний безкоштовний доступ в мережі Інтернет. Репозитарій є частиною загальної електронної колекції бібліотеки закладу. Адреса репозитарію в Інтернеті – <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/>. На сайті репозитарію користувачі мають можливість ознайомитися з науковими працями та навчально-методичними матеріалами викладачів та аспірантів ВНЗ, переглянути повнотекстові публікації наукових збірників видавництва університету, матеріали студентських конференцій та тези доповідей, автореферати та дисертації тощо.

Нині репозитарій ЦНТУ містить більше 5,5 тисяч джерел інформації, проте цей показник постійно зростає; пошук у електронному архіві може здійснюватися за різними позиціями – за фондом (бібліотечні матеріали, збірники наукових праць, матеріали конференцій, праці викладачів факультетів КНТУ), автором, темою, датою випуску.

У Центральноукраїнському національному технічному університеті відкритий доступ до наукометричної універсальної реферативної бази даних SCOPUS видавництва Elsevier, до наукометричних баз даних Web of Science, проводяться семінари за темою: «Можливості платформи Web of Science для якісних наукових досліджень та навчання» (Web of Science Core Collection, Journal Citation Report, EndNote, ResearcherID).

Таким чином, в сучасних умовах комунікативна діяльність бібліотеки закладу вищої освіти здійснюється не лише у традиційній формі (довідково-бібліографічне обслуговування, виставкова робота), а й за допомогою новітніх інформаційно-телекомунікаційних методів, що надає змогу більш якісно та оперативно здійснювати обмін інформацією та задовольняти потреби усіх категорій користувачів.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ УНІВЕРСИТЕТУ

3.1. Корпоративність як універсальний механізм міжбібліотечної взаємодії

Значна кількість дослідників перспективним напрямком подальшого розвитку та інтеграції бібліотек визнає їх кооперацію. Більше того, у контексті досліджуваної теми актуальною бачиться думка щодо можливості об'єднання національних інформаційних комплексів документів і створення Всесвітньо доступного документного ресурсу, яким стають зараз Інтернет-ресурси, що представляють собою розподілені інформаційні ресурси.

Розвиток міжнародного співробітництва в бібліотечно-інформаційній сфері є одним із чинників успішного входження бібліотечно-інформаційного ресурсу у світову систему. Сучасні бібліотеки у світовому інформаційному просторі розвиваються як інформаційні центри суспільства, що реалізують нові можливості в умовах розширення кооперації в бібліотечній справі стосовно вирішення чільного завдання бібліотек – удосконалення доступу до інформаційних ресурсів. Результатом цього є розвиток корпоративних бібліотечних мереж у різних регіонах світу. Вплив загальних тенденцій розвитку міжнародного співробітництва на бібліотечну сферу виявляється в бібліотечній кооперації, яка базується на організаційному принципі – корпоративності (об'єданого і розподіленого електронного бібліотечного ресурсу) і технологічному принципі – мережевої інтеграції, що передбачає використання телекомунікаційних, зокрема інтернет-технологій.

У наш час корпоративність як тенденція розвитку бібліотечно-інформаційної діяльності стала одним із основних принципів розробки і створення АІБС та механізмом міжбібліотечної взаємодії. До переваг корпоративної роботи відносять: безкоштовний доступ до корпоративних ресурсів (інформаційні продукти, методичні матеріали); мінімальні ресурсні

витрати з боку кожного учасника проекту; обмін досвідом між учасниками проекту; підвищення рейтингу бібліотек; реальна оцінка якості ресурсів кожної бібліотеки; розвиток корпоративних сервісів.

Основне соціально-культурне призначення бібліотечних корпорацій та консорціумів (О. Клименко) полягає в збагаченні інформаційних ресурсів кожної бібліотеки через взаємообмін інформацією, допомозі в модернізації та оптимізації управління бібліотечними ресурсами. Виділяють дві форми корпоративної роботи бібліотек: регіональні корпорації, в основу яких покладені загальні інтереси бібліотек, розміщених в одному регіоні, і тематичні корпорації, що використовують переваги спільного застосування документів та інформації певної тематичної спрямованості. Застосування обох форм корпоративності, як універсального технологічного механізму міжбібліотечної співпраці, може використовуватись у різних циклах бібліотечно-інформаційної діяльності: комплектуванні, каталогізації, інформаційному забезпеченні, бібліотечному обслуговуванні. Залежно від рівня інтеграції бібліотечної корпорації її учасники застосовують наперед обумовлені форми взаємодії, серед яких обмін адресно-довідковими даними, корпоративна каталогізація літератури, допомога в ретроконверсії фондів, електронна доставка документів, координація комплектування. Посилення консолідуючої ролі бібліотек у суспільстві, їхній позитивний вплив на розвиток соціальних процесів і вітчизняної культури у всьому різноманітті її взаємозв'язків безпосередньо відображається на розбудові в Україні цілісного науково-освітньо-інформаційного комплексу.

У своїй діяльності українські бібліотеки керуються європейськими та кращими світовими стандартами і нормами обміну інформації задля надання якісних бібліотечно-інформаційних послуг. Пріоритетними визнані удосконалення нормативно-правової бази, яка стосується діяльності бібліотек, удосконалення та врегулювання стандартів бібліотечно-інформаційної галузі відповідно до міжнародних.

Корпоративність як універсальний механізм міжбібліотечної

взаємодії використовується на різних етапах бібліотечно-інформаційної діяльності (комплектування, каталогізація, інформаційне забезпечення, бібліотечне обслуговування). Залежно від ступеня інтеграції бібліотечні корпорації здійснюють обмін адресно-довідковими даними; корпоративну каталогізацію літератури; ведення і актуалізацію зведених електронних каталогів; контекстний пошук у розподілених каталогах; допомогу в ретроконверсії каталогів; електронне доставляння документів; координацію комплектування.

Найбільш показовим прикладом корпоративної роботи Науково-технічної бібліотеки (НТБ) ім. Г.І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» є його участь у проекті з корпоративної каталогізації документів. У результаті його здійснення: реалізується ідея одноразової каталогізації та багаторазового використання бібліографічних описів бібліотеками – учасницями проекту; полегшується доступ користувачів бібліотек до ресурсів, які охоплюють усі галузі знань і кількість яких постійно зростає; розвиваються форми і методи бібліотечного обслуговування, урізноманітнюються види та поліпшується якість послуг, котрі надають бібліотеки. Так само, як корпоративні спільні проекти з іншими бібліотеками і установами дають можливість скоротити витрати на традиційні бібліотечні процеси, що повторюються в більшості з них, так і співпраця бібліотеки з підрозділами закладу вищої освіти забезпечує значний позитивний ефект та вагому економії частини ресурсів у масштабах ЗВО. В даному аспекті принципу корпоративності належить значна роль як визначальному факторові, що забезпечує результативність співпраці бібліотеки університету з його факультетами, кафедрами, інститутами, якщо такі виокремлені та функціонують у структурі університету [6].

Взаємодія бібліотек України набула активного розвитку: корпоративні бібліотечні проекти нині функціонують у всіх регіонах, на всіх рівнях. Так, роботу над корпоративними проектами ведуть 17 бібліотек. Різними є

напрями проектів, можливості бібліотек, кількість учасників, подання та кінцевий інформаційний продукт. Але мета такої роботи спільна для всіх – якнайповніше, з меншими матеріальними витратами розкрити свої фонди, надати користувачам увесь можливий обсяг інформації та створити єдиний інформаційний простір.

Так, У 2000 р. на базі Кіровоградської ОУНБ було створено «Центрально-Український Кооперативний Каталог» (ЦУКК), як корпоративну базу даних анотованих бібліографічних описів на статті з періодичних видань України, що забезпечив можливість їх спільного використання.

Визнаючи перспективність та необхідність подальшої бібліотечної кооперації, підкреслимо широкі можливості процесу створення *корпоративних бібліотечних систем у сфері міжнародної співпраці*.

Пріоритетними завданнями для бібліотеки Центрально українського національного технічного університету вважаємо необхідність постійної роботи над вдосконаленням інформаційного наповнення веб-сайту бібліотеки; поповнення фондів актуальною науковою літературою, що представляє здобутки європейських науковців, митців, громадських діячів, у тому числі й з використанням сучасних можливостей надання доступу до електронних баз даних та бібліотек; продовження оцифрування документів та надання споживачам інформації їх повнотекстових версій, включаючи цінні і рідкісні видання колекції документів іноземними мовами.

На окрему увагу заслуговує питання *корпоративної культури*. Для розуміння впливу корпоративної культури на імідж варто з'ясувати, що таке імідж організації та як він формується. У теорії маркетингу імідж визначається як образ, репутація, думка широкого загалу про престиж організації, її послуг, репутацію керівника. У контексті бібліотечної іміджелогії образ (імідж) книгозбірні розглядається як соціально-комунікативна категорія, що є сполучною ланкою між соціумом і культурно-інформаційним інститутом – бібліотекою.

Формування її позитивного іміджу – багатогранний суперечливий процес. Його продуктивність, результати безпосередньо залежать не тільки від правильного застосування методології та інструментарію з бібліотечної теорії і практики, а й від апробації та використання ключових положень й інструментарію інших галузей [39]. На основі вражень, які виникають у процесі взаємодії з бібліотекою або під впливом інформації про неї з різних джерел складається її імідж.

Корпоративна культура в цьому випадку, впливає як на перше, так і на друге. Корпоративна культура бібліотеки університету – багатогранне й складне явище, оскільки, її діяльність працівників бібліотеки пов'язана відразу з двома типами професійних сфер: фаховою й педагогічною. Через корпоративну культуру фахівці бібліотеки вищого навчального закладу ідентифікують себе як професійну спільноту, що на якісному рівні відрізняє її від фахівців інших бібліотечних мереж.

Основними складовими корпоративної культури бібліотеки, перш за все, виступають зовнішні прояви культури. До них можна віднести такі зовнішні атрибути бібліотеки: інтер'єр, оздоблення бібліотечних приміщень, герб бібліотеки, емблема видань бібліотеки, веб-сайт, візитівки працівників, їх стиль спілкування, офіційні заходи, корпоративні заходи, продукція бібліографічної діяльності тощо. З цими проявами культури одразу стикаються як користувачі бібліотеки та її відвідувачі, так і нові співробітники бібліотеки. Те, що стоїть за цією «оболонкою», є внутрішньою частиною корпоративної культури. До неї належать соціально-психологічний клімат у бібліотеці, «писані» та «неписані» правила, які визначають норми поведінки, ставлення до користувачів, співробітників, колег, до освітнього закладу, самої бібліотеки.

До головних складових корпоративної культури належать цінності, які досить бажані для співробітників у колективі та впливають на вибір способів та засобів виконання службових обов'язків. Цінності, що ними керується у своїй діяльності персонал бібліотеки, впливають на корпоративну стратегію,

а цінності керівника бібліотеки – на усі інші форми корпоративної поведінки, включаючи вибір системи мотивації, взаємини керівництва з працівниками, лідерство, рівень конфліктів. Зазначене вище дозволяє стверджувати, що корпоративна культура впливає на ставлення до бібліотеки в цілому. Наскільки якісно, швидко та оперативно виконується робота з обслуговування користувачів, наскільки цінуються користувачі, наскільки соціально відповідальною є бібліотека – все це риси саме корпоративної культури.

Окрім цього, базові цінності бібліотеки ЗВО, які є основою корпоративної культури, транслюються в зовнішнє середовище за допомогою таких інструментів, як реклама бібліотечних послуг та зв'язки із громадськістю, знову таки, формуючи її імідж. Принципи, за якими функціонує бібліотека ВНЗ, зокрема: наявність висококваліфікованого персоналу, високий ступінь відповідальності за свою роботу, творчий та індивідуальний підхід до кожного користувача, постійний саморозвиток та самоосвіта фахівців також формують її імідж.

Формування корпоративної культури лежить у площині відповідальності керівництва бібліотеки. Якщо даним питанням не займаються цілеспрямовано – культура формується колективом. У такому випадку немає гарантій, що культура буде відповідати цілям та стратегії бібліотеки, і це може призвести до негативних наслідків, погіршення іміджу як бібліотеки, так і університету, структурним підрозділом якого вона є.

Отже, корпоративна культура наукової бібліотеки ЗВО, узгоджена із основними завданнями і цілями, стає важливим фактором успішної діяльності, що сприяє формуванню як її позитивного іміджу, так і освітнього закладу, до якого бібліотека належить як структурний підрозділ.

Узагальнюючи, визначимо основні елементи вдосконалення інформаційно-освітньої діяльності бібліотеки університету: ефективні способи інформаційного наповнення веб-сайту бібліотеки; формування сучасного професійного іміджу бібліотечного працівника (семінари,

тренінги, вебінари, які, окрім психолого-педагогічних консультацій, передбачають засвоєння знань щодо наповнення та н контенту веб-сайту, поповнення електронного архіву, надання оперативних та змістовних відповідей на отримані від користувачів запити); підвищення професійної кваліфікації працівників бібліотек у сфері онлайн-сервісу (опрацювання та вдосконалення концепцій Бібліотека 2.0.; Бібліотека 3.0.; Бібліотека 4.0); розробка та якісне поліпшення рекламних продуктів, що розміщуються на сайті, забезпечення регулярного поповнення бібліотечних веб-ресурсів; вдосконалення системи інформаційно-комп'ютерних послуг, що передбачає обов'язкове розгортання їх спектру, організація віддаленого доступу бібліотеки до електронних ресурсів: місцевих, регіональних, національних та світового, що забезпечить можливість для опрацювання нових, рідкісних джерел інформації; забезпечення процесу формування необхідної для успішної діяльності бібліотеки корпоративної культури.

На національному і міжнародному рівнях один з найперспективніших напрямків діяльності бібліотеки університету – корпоративна діяльність, яка такою була і залишається такою ж важливою, оскільки саме корпоративна діяльність покликана забезпечувати досягнення якісно нового рівня роботи інформаційних систем – архівних, бібліотечних, музейних та іншого типу інформаційних установ. Корпоративна культура – це також важливий елемент системи сприяння інтеграції та активному формуванню комплексних інформаційних ресурсів зазначених інформаційних структур.

3.2. Професійний імідж працівника бібліотеки університету

Професійна діяльність фахівця сучасної університетської бібліотеки потребує його ґрунтовної професійної підготовки, основу якої складає комплекс теоретичних знань та професійних умінь і навичок, а також психологічної готовності продовжувати навчання як усвідомленої життєвої та професійної необхідності. Особливої актуальності протягом останніх

десятиліть набула професійна вимога – бути готовим продовжувати навчатися, оскільки за цей час бібліотечне середовище зазнавало і продовжує зазнавати впливу зовнішніх чинників, що мають об'єктивний характер та виникали і посилювалися у зв'язку з формуванням глобального інформаційного суспільства. Упровадження в усі сфери життєдіяльності сучасного суспільства новітніх електронних інформаційних технологій, в тому числі й у сферу діяльності бібліотечних установ, спричинило необхідність реалізації відповідних трансформаційних процесів як в організації діяльності структурних підрозділів бібліотеки, так і в організації роботи працівників бібліотеки. Йдеться, зокрема, про модифікацію визначених раніше та визначення нових професійних обов'язків, які мають забезпечувати успішне здійснення працівником бібліотеки ефективного пошуку, збереження, опрацювання, представлення відповідної інформації, її трансформації, вміння працювати з різними носіями інформації, використання сучасних інформаційних технологій.

Питанню професійної підготовки фахівця бібліотечної сфери, визначення шляхів та способів підвищення кваліфікаційного рівня персоналу установи, формування у кожного бібліотечного працівника усвідомленої необхідності нарощувати свій професійний потенціал як об'єктивної вимоги часу, та інших проблемам, які торкаються інформаційної цінності професії працівника інформаційної сфери, що в цілому зорієнтовані на забезпечення успішної діяльності бібліотеки, приділяли значну увагу як зарубіжні, так і вітчизняні науковці, зокрема Є. Бруй, І. Вільш, Т. Кулієва, Г. Колотило, Н. Лопатіна, Г. Паламарчук та ін.

У визначенні головних складових професійної компетентності працівника бібліотечної сфери висновкові позиції науковців зводяться й до такого показника, як уміння та навички застосування електронних інформаційних технологій, що в умовах діяльності сучасної, відповідно оснащеної бібліотеки, необхідний для працівників усіх структурних підрозділів бібліотечної установи як засіб успішного виконання ними

відповідних функціональних обов'язків. За нинішніх умов цей показник набув особливого значення як важливий фактор оперативного пошуку та надання користувачам доступу до необхідного інформаційного продукту, забезпечення їх необхідною інформацією у зручний спосіб за умови, що така інформація представлена в електронному форматі у фондах бібліотеки чи в ресурсних базах Інтернет-мережі. До важливих професійних характеристик успішного фахівця бібліотечної установи також належать: уміння вдало відбирати, оцінювати, опрацьовувати та використовувати інформаційні ресурси, виявляти, у разі наявності, приховані в них потенційні загрози та небезпеки, зберігати інформацію, перетворювати її відповідно до поставлених задач, вміння доцільно використовувати наявні та самостійно створені масиви інформації, передавати її у відповідь на запити користувачів.

Феномен інформаційно-комунікаційної діяльності сучасної бібліотеки обумовив особливий акцент на необхідності розвитку морально-етичних якостей бібліотечного працівника, його високої культури, в тому числі й інформаційної, його здатності до толерантної комунікації з усіма колегами та користувачами, формування почуття самоповаги та поваги до інших людей незалежно від їх соціального та вікового статусу. Від наявності у працівників бібліотечної установи зазначених морально-етичних якостей та професійних характеристик безпосередньо залежать якісні показники атмосфери бібліотечного середовища. Екологія бібліотечного середовища формується під впливом, найперше, особистісних та професійних характеристик персоналу бібліотеки, а вже користувач, потрапляючи у відповідне середовище, усвідомлено чи на рівні підсвідомості реагує на нього. Результатом такої реакції стають, залежно від екологічних показників того бібліотечного середовища, до якого потрапив користувач, його позитивні (не зовсім позитивні, негативні) емоції, відповідні мотиваційні рухи у напрямку, до конкретизації (визначення) якого долучилася команда працівників бібліотеки у ході виконання ними своїх професійних обов'язків.

Даній проблемі у вітчизняній педагогічній науці присвятили свої дослідження О. Сухомлинська, І. Бех, Ю. Завалевський та інші науковці. Для кожної, за спостереженням І. Беха, особистості притаманне незмінне прагнення до самоутвердження, до утвердження власної гідності, що здійснюється у процесі її комунікативної активності, яка реалізується в усіх сферах життєдіяльності. Така закономірність приводить до висновку про наявність у кожному середовищі (середовище бібліотеки, закладу освіти, державної установи тощо) потенціального ресурсу – культурного чи акультурного, екологічного чи небезпечного, – який обов'язково проявляється, викликаючи відповідні реакції в особи, яка потрапляє та перебуває постійно чи епізодично у відповідно забарвленому середовищі.

У період становлення суспільства знання, яке передбачає широкі соціальні, етичні та політичні параметри, визначна роль належить не лише впровадженню технологічних інновацій у сфери життєдіяльності даного суспільства, а й знанням, які виступають у процесі розвитку суспільства знання основною рушійною силою. У цьому контексті роль бібліотечних установ визначена як вкрай важлива, зважаючи на роль бібліотек як інструмента передачі знань та бібліотечних працівників, на яких покладена місія забезпечувати потреби суспільства в знаннях шляхом організації в середовищі бібліотеки комунікаційного процесу відповідної якості.

У комплексному визначенні «професіоналізм фахівця бібліотечної сфери» особливе місце займає поняття професійної гідності як чітко сформованої системи цінностей спеціаліста та розуміння ним необхідності гідної поведінки у професійній діяльності, адекватного розуміння та ставлення до умов, що мають сприяти утвердженню людської гідності. Безперечно, визначальним фактором для формування у працівника бібліотечної установи його власне розуміння необхідності цього, яке базується на прагненні до саморозвитку як в інтелектуальному, так і в духовному, морально-етичному напрямку. Як показує історичний досвід функціонування бібліотек, діяльна підтримка держави в цьому напрямку

завжди ставала дієвим фактором забезпечення потужної мотивації у бібліотечних працівників до ефективної професійної діяльності. В умовах нинішнього соціально-економічного стану нашої держави, коли мають місце такі явища, як скорочення фінансування бібліотечних установ, відсутність перспектив, низький рівень оплати праці спеціалістів, занадто повільний темп впровадження трансформаційних заходів, спрямованих на переформатування діяльності бібліотек, прагнення розвивати почуття професійної гідності залишилося поза державною підтримкою і здійснюється лише завдяки внутрішнім переконанням кожного працівника щодо необхідності його формувати, розвивати та берегти.

Професійна гідність працівника бібліотечної сфери як складова комплексного поняття «професіоналізм фахівця бібліотечної сфери» безпосередньо впливає на його професійний імідж, а через професійний імідж персоналу бібліотечної установи професійна гідність як складова його професійного іміджу фігурує дієвим фактором у системі інших, що є складовими процесу формування іміджу бібліотеки як важливої суспільної інституції.

Рівень організації комунікаційного процесу працівниками бібліотеки, що спрямований на задоволення інформаційних потреб як реальних, так і потенційних її користувачів залежить від ряду факторів, в тому числі і від сформованого на певному етапі діяльності професійного іміджу бібліотеки, про який йшлося вище. Низький рівень інформаційної культури, отже, й культури в цілому проявляється як негативний фактор для визнання іміджу бібліотечної установи як важливої соціальної інституції, що має спонукати до пошуку способів його оптимізації.

Формуванню позитивного іміджу бібліотеки, зокрема бібліотеки закладу вищої освіти, на думку О. Грамм, в нинішніх економічних та соціокультурних умовах, які визначальним продуктом мають інформацію, сприятиме вдало організована реклама комплексу інформаційно-комунікаційних послуг, простором для реалізації якої мають стати, по-перше,

власне середовище бібліотеки з її сайтом та сторінками у соціальних мережах, де можна розмістити інформаційні листи, рекламні оголошення, стенди тощо, а, по-друге, широкоформатний інформаційний простір засобів масової інформації.

Таким чином, у відповідь на виклики часу, який визначається особливою інформаційною складовою, з метою забезпечення привабливого іміджу бібліотечної установи до усіх традиційних напрямків професійної діяльності її працівників додалася й рекламна діяльність як уміння форматувати у привабливому для потенційних категорій споживачів рекламного продукту його формат, так само привабливим та цікавим має бути його змістовий виклад. Досить важлива роль у проведенні рекламних кампаній належить продуманій та вдало організованій роботі із забезпечення успішного розповсюдження інформаційного рекламного продукту. Оскільки найважливішим рекламним об'єктом бібліотечних установ залишається їх інформаційний потенціал та спектр послуг, які готова надати сучасна бібліотека, для фахівців, які безпосередньо займаються популяризацією інформаційної інституції, в якій вони працюють, рекламним завданням для них буде пошук адекватних варіантів (текстових, зображальних, аудіо- та візуальних) висвітлення привабливих для реальних та потенційних користувачів аспектів її позитивного іміджу.

До основних етапів упровадження рекламних напрямків та видів реклами, які покликані сприяти успішній трансформації бібліотеки як культурно-інформаційного центру у відповідь на виклики інформаційного суспільства, належать:

- розробка заходів, спрямованих на формування іміджу бібліотеки (рекламні оголошення, інформаційні стенди, бейджі, фірмовий стиль тощо);
- проведення рекламних кампаній, рекламних акцій для окремих видів послуг, напрямків роботи за активного використання засобів масової інформації;

- створення «Паблік рілейшнз» бібліотеки (налагодження та підтримка зв'язків з громадськістю тощо).

На формуванні іміджу бібліотечної установи, як і будь-якої серйозної організації, позначається професійний імідж працівників бібліотеки, керівника установи, стиль роботи, спілкування в колективі та з користувачами інформаційних послуг, а також вдале створення та підтримка фірмового стилю бібліотеки. Фірмовий стиль складається з кількох компонентів, а саме:

- емблеми, яка забезпечує бібліотечній установі її впізнаваність серед інших бібліотечних установ;

- слоган – постійний рекламний лозунг, при створенні якого необхідно враховувати психологічні особливості користувачів і який має бути влучним та динамічним, аби він легко запам'ятовувався;

- логотип – фірмовий шрифтовий надпис. Комплекс елементів фірмового стилю, який уміщує фірмовий знак, повну назву, поштові, банківські реквізити бібліотеки, може бути розташований у межах фірмового блоку з подальшим використанням на офіційній документації.

До атрибутів іміджевої реклами також належать візитні картки, бейджі, футболки з написом «Читаємо разом», календарі тощо, які також формують імідж бібліотеки.

У рекламній діяльності бібліотеки значне місце належить друкованій рекламній продукції – буклети, листівки, проспекти, плакати тощо.

До важливих компонентів, які сприяють формуванню іміджу бібліотеки, належать засоби естетичного оформлення бібліотеки, а саме: вивіски, оголошення, роздільники у фонді, організовані бібліотекою виставки з метою безпосередньо привернути увагу реальних та потенційних користувачів до колекцій і матеріалів, представлених на виставці, та опосередковано активізувати використання бібліотечного фонду.

Один з ефективних рекламних проектів бібліотеки – налагодження співпраці із засобами масової інформації з метою висвітлення проведених у

бібліотеці виставок, творчих вечорів, презентацій, зустрічей з діячами культури та науки, представниками громадських організацій, освітніх, мистецьких, освітньо-виховних заходів, тренінгів тощо

Для досягнення успіху у популяризації бібліотеки використання реклами має відбуватися з постійною активністю та з охопленням усіх аспектів діяльності та всього комплексу інформаційних послуг.

Займаючись рекламною діяльністю, кожна бібліотечна установа має приділяти увагу ефективності власної рекламної діяльності. Визначення ефективності тієї чи іншої рекламної акції належить до обов'язкових видів рекламної діяльності, оскільки критична оцінка досягнутого ефекту від проведеної рекламної акції, підготовленої та розповсюдженої рекламної продукції, а також визначених оптимальних умов, за яких відповідні рекламні речі проявляють необхідний вплив на потенційних споживачів рекламного продукту, стає базовим показником для з'ясування вдалих сторін рекламних ходів, ступеня результативності використаного рекламного продукту, визначення не зовсім ефективних (зовсім неефективних) елементів та формування стратегії для наступних рекламних акцій та продуктів, які необхідні для популяризації усіх видів діяльності бібліотеки, що спрямована на задоволення інформаційно-знанневих потреб реальних та потенційних користувачів.

Ефективність рекламної діяльності сучасної бібліотеки як найважливішого інструменту активізації сфери надання інформаційних послуг бібліотеки так само, як і будь-якої іншої установи чи організації, діяльність яких пов'язана з наданням послуг чи продажем різного роду товарів, прийнято оцінювати у двох аспектах, а саме в аспекті її економічної ефективності та в аспекті комунікативної, які в комплексі визначають рівень ефективності рекламної акції чи рекламної продукції в цілому.

Важливість обох показників не потребує доказів, адже визначення економічної ефективності проведеного рекламного заходу дає можливість шляхом виконання за відповідними формулами з'ясувати показник

рентабельності, виокремити чистий ефект реклами, розрахувати показник ефективності витрат на рекламну акцію чи продукт та ряд інших, не менш важливих в економічному плані показників ефективності. Безперечно, визначений ступінь економічної ефективності проведеної рекламної акції становить вагомий критерій її оцінки, проте він поступається важливістю перед показником інформаційної ефективності даної рекламної акції, суть якого зводиться до визначення рівня психологічного впливу реклами на її аудиторію, впливу на спосіб мислення і подальші дії споживачів запропонованого рекламного продукту. Результатом такого впливу стає їх звернення за послугами до відповідної інформаційної установи як джерела задоволення власних інформаційних потреб, що відбувається у випадку, коли інформаційна ефективність рекламної акції виявляється достатньою для здійснення споживачами рекламного продукту вибору на користь саме даної бібліотечної установи.

Необхідність здійснювати аналіз проведених рекламних заходів, підготовки та поширення рекламної продукції в аспекті її інформаційної ефективності ґрунтується на можливості визначення в результаті його виконання рівня ефективності передачі цільовій аудиторії відповідних відомостей. Оцінювання інформаційної ефективності організованої реклами проводиться у таких трьох варіаціях аналізу: 1) попередній аналіз, проведення якого сприяє остаточному виборі одного з варіантів рекламного продукту з-поміж усіх підготовлених для реалізації; 2) поточний аналіз, реалізація якого здійснюється під час проведення рекламного заходу; 3) послідуочий аналіз, виконання якого передбачає широкі контакти або з окремими представниками цільової аудиторії, або ж з усіма учасниками рекламного заходу, що проводився бібліотечною установою. Необхідно зазначити, що послідуочий аналіз завдяки наявності у його арсеналі цілого ряду методів виявився досить результативним для оцінки рівня інформаційної ефективності реклами, зокрема й реклами інформаційних продуктів та інформаційних послуг бібліотечних установ.

Ефективність рекламної діяльності бібліотеки в розрізі інформаційної ефективності вимірюється й показником рекламного ефекту взаєморозуміння, визначення рівня якого допомагає з'ясувати результати потенційного впливу реклами на цільову аудиторію, на рівень сприйняття нею запропонованого рекламного продукту, рівень його осмислення тощо.

Імідж кожної бібліотеки великою мірою залежить від професійного іміджу кожного її працівника. Професійний імідж і бібліотечної установи, і, безперечно, її фахових працівників в умовах сучасних перетворень, що вже відбулися та продовжуються в усіх сферах соціально-економічної діяльності внаслідок інтенсивного використання новітніх інформаційних технологій мають можливість зберегти свою статусність лише у тому випадкові, коли вони будуть віддзеркаленням вчасної та якісної реакції персоналу бібліотечної установи на інформаційно-знаннєві потреби, які стали визначниками процесу формування суспільства знань.

Таким чином, еволюція інформаційно-знаннєвого простору визначає пріоритетний напрямок діяльності бібліотек, адже саме вони, маючи у своєму розпорядженні значні документно-інформаційні фонди, які формувалися протягом тривалого часу, відповідну технологічну базу, використання якої забезпечує формування електронних ресурсів та надання послуг, здатні відреагувати на концептуальну вимогу сьогодення – задоволення інформаційно-знаннєвих потреб як динамічної сили цивілізаційного розвитку.

Відповідним чином підготовлений висококваліфікований персонал бібліотеки завжди буде спроможним успішно справлятися з поставленими задачами – визначати та задовольняти інформаційно-знаннєві потреби реальних та потенційних користувачів – і в такий спосіб працювати як на зростання власного професійного іміджу, так і на формування привабливого іміджу бібліотечної установи.

Перед працівниками бібліотеки закладу вищої освіти одним із важливих завдань постало завдання формування електронної ресурсної бази

бібліотеки та відповідних комунікаційно-сервісних послуг. В цьому аспекті до переліку професійних вимог, що визначені у Положенні про бібліотеку ЦНТУ, зокрема у п. 4.9. зазначено, що бібліотечні працівники повинні мати повну (базову) спеціальну бібліотечну або іншу повну (базову) вищу освіту відповідно до профілю Університету, цілком логічно додається суттєвого значення вимога – готовність до саморозвитку, до професійного самовдосконалення, до реалізації програми «навчання протягом життя». Традиційно коло посадових обов'язків бібліотечних працівників визначається їх посадовими інструкціями, що в установленому порядку затверджені ректором Університету.

Багатоаспектна діяльність бібліотеки сучасного закладу вищої освіти, інтеграція якої визначається не лише дієвим включенням в освітньо-виховний простір ЗВО, а у виходом у соціокультурний простір міста, регіону, до визначає досить широке коло професійних задач для її працівників. Варіації професійної діяльності бібліотечного працівника ЗВО, маючи за основу фахову діяльність, охоплюють елементи діяльності педагога, PR-менеджера, психолога, маркетолога, сценариста, системного адміністратора з зберігаючи про цьому духовні та морально-етичні чесноти, дотримуватися принципів взаємоповаги й толерантності у процесі комунікації.

З метою визначення інтелектуального та культурного рівня працівників бібліотечних установ в нашій державі проводяться різного роду анкетування. Зокрема Державна бібліотека України для юнацтва щорічно проводить опитування різного тематичного спрямування серед працівників бібліотек відповідного профілю. Наприклад, респондентами такого типу всеукраїнського опитування «Що прочитав бібліотекар?» 2019 року стали спеціалісти Кіровоградської обласної бібліотеки для юнацтва імені Євгена Маланюка та бібліотек-філій Кіровоградської області, кількість яких склала 483 особи. Показовими для визначення актуальності для працівників бібліотечних установ питання саморозвитку можна вважати підсумкові показники поведеного опитування, якщо на питання «Чи є читання вашим

життєвим пріоритетом?» позитивно відповіли 95,7%. Підсумкові результати відповідей бібліотечних працівників не дали підстав для висновку про важливість для них читання з метою рекомендувати користувачам найкращі твори, на переважаючих позиціях виявилася інформаційно-пізнавальна мета читання, читання як відпочинок та розвага, читання відповідно до професійних вимог. На пропозицію назвати за хвилину назви та авторів п'яти останніх прочитаних книг успішно відгукнулися 80% респондентів.

До кола професійних обов'язків працівників бібліотеки належить необхідність періодично знайомитися з новими літературними виданнями, що необхідно для успішної реалізації їх професійної діяльності. Крім професійної необхідності мотиваційним фактором до читання стає особиста читацька цікавість та усвідомлене розуміння таким чином забезпечити максимальне задоволення запитів користувачів, підвищення власної компетентності та підвищення професійного рівня, оволодіння можливістю повноцінного інформування читачів про нові твори сучасних українських авторів.

У сучасних умовах функціонування інформаційної сфери розширилися варіанти способів відстеження нових публікацій, оскільки вони з'являються не лише у традиційному форматі, поповнюючи фонди бібліотек та книжкових магазинів, а й в електронному, як на рівні сайтів окремих бібліотечних установ, так і на інших сайтах, доступ до яких забезпечується Інтернет-мережею, що, безперечно, розширило можливості доступу до них.

Результати відповідей про зміст читання виявили такі його домінуючі значеннєві смисли: читання – відпочинок, приємне проведення вільного часу та доступ до різноманітної інформації (20,1 %); необхідність, спрямована на підвищення професійного рівня, забезпечення самоосвіти та відпочинку (13,3 %); можливість розвиватися, можливість пізнання чогось нового й цікавого (7,8 %); емоційного задоволення (7 %); джерело інформації та знань (4,8 %); підвищення інтелектуального рівня, покращення пам'яті, розвиток критичного мислення (4,1 %); читання – це спосіб / стиль життя (3,3 %);

навчання та відпочинок (3,3 %); душевна насолода (2,9 %); інтелектуальний розвиток (2,1 %).

В нинішніх умовах глобального інформаційного суспільства, парадоксально, але в нашій державі наявна тенденція до зниження рівня читання, зниження потреби читання при повноцінному забезпеченні доступу до джерел інформації. Наявність поряд із традиційним онлайн-доступу до вітчизняних та світових постачальників інформаційних продуктів, не лише платних, а й безкоштовних, поки що не змогла переважити спад інтересу до читання книг, який посилюється і внаслідок активізації потужних інформаційних потоків різного тематичного спрямування та якості, спричинивши кардинальну зміну не лише читацької парадигми, а й парадигми мислення у переважній більшості представників сучасного суспільства.

Інформаційно-знаннєві потреби, які завжди належали до базових потреб людства, набули особливої актуальності в умовах сучасного інформаційного простору, на підставі чого важливість читання як основи інформаційної, професійної, освітньої, пізнавальної, культурної діяльності людини, ще більше посилюється. Так само зростає і роль працівника бібліотеки у забезпеченні змістового наповнення цього процесу, адже, відповідаючи на запити користувачів бібліотеки, він має бути компетентним фахівцем, культурно та інтелектуально освіченим, технологічно підготовленим професіоналом. Для самих бібліотечних працівників читання книг становить один з професійних обов'язків.

ВИСНОВКИ

В умовах сучасного глобального інформаційного простору інтернет-комунікації відіграють особливу роль, що стало можливим у зв'язку з потужним розвитком новітніх інформаційних технологій. За ступенем упровадження в ту чи іншу у діяльнісну сферу та використання інформаційно-технологічної бази можна визначати рівень діджиталізації та глобалізації як на регіональному, загальнодержавному, так і на рівні світовому. Процеси інформатизації набули масштабного характеру, оскільки вони спричинили суттєві інформаційно-комунікаційні трансформації, результатом яких стали процеси реформування у соціальній та соціокультурній сфері, масштабні реорганізаційні процеси в науковій, освітній, культурній, економічній та виробничій сферах.

В цілому спостерігається інтенсивна розбудова інформаційного потенціалу як окремої особистості, так і світової спільноти, що уможлиблюється наявністю доступу до Інтернет-ресурсів, серед яких особливе місце належить бібліотечним ресурсам, ресурсам бібліотек закладів вищої освіти в тому числі.

Важливу роль бібліотечної установи у забезпеченні ефективної комунікативної діяльності, в основі якої лежить обмін інформацією, засвідчує факт посиленої уваги науковців до цього питання, зокрема й до можливостей функціонування бібліотеки у просторі соціальних мереж, які стали в нинішніх умовах ефективним інструментом інформаційно-аналітичної діяльності, популяризації бібліотек та формування їх позитивного іміджу в сучасному інформаційному просторі. У дослідженні цього питання стали результативними праці О. Кафтан, О. Белодед, О. Соцкова, Н. Вітушко, О. Воскобойнікової-Гузевої, В. Горового, О. Мар'їної, Л. Савицької, Л. Чуприни та інших вітчизняних дослідників.

Важливість для бібліотечних установ інтенсивного освоєння простору, що формується в межах окремих соціальних мереж, визначається й феноменом сучасних соціальних медіа, – вони становлять найпотужніший

макротренд всесвітньої інформаційної мережі, що підтверджується й такими результативними показниками проведених наукових досліджень: у світі соціальні платформи станом на 2020 рік охоплювали більше 80 % інтернет-користувачів з категорії користувачів, яка визначена як активні інтернет-користувачі. Категорія загальної кількості користувачів на рівні загальних мереж порівняно з 2019 роком станом на 2020 рік зросла на цілих 9 %, чого не спостерігалось у попередні роки.

У науковій літературі класифікація соціальних мереж здійснена за різними підходами до її виконання. Для визначення та обґрунтування важливого значення процесу освоєння бібліотечними установами, зокрема бібліотеками закладів вищої освіти, інформаційного простору соціальних мереж варта уваги класифікація соціальних мереж за їх призначенням: інформаційні соціальні мережі; освітні соціальні мережі; мультимедійні мережі та мережі для обміну контентом; соціальні мережі для забезпечення соціальних зв'язків; соціальні інформаційні платформи, в основі яких лежить діяльність з використанням можливостей економічних платформ та платформ огляду споживачів; торгівельні соціальні мережі.

До основних характеристик, які в комплексі з урахуванням рівня складності представленої в них інформації засвідчують базове призначення сучасної бібліотеки, належать: актуальність, різноманітність, своєчасність, інтерактивність, регулярність інформації, що стає доступною з використанням соціальних мереж. Таким чином інформаційний ресурс окремої бібліотеки максимально активізується та функціонує як багаторівнева та інтегрована у сучасний світ інформація.

Ресурси соціальних медіа в умовах сучасного соціокультурного інформаційного простору функціонують не лише як ефективний засіб комунікації, а й як ефективний інструмент формування комунікаційного простору, чим визначається їх особлива цінність.

Як свідчать проведені дослідження, до найбільш популярних соціальних мереж у бібліотечному інформаційному просторі належать такі

соціальні мережі, як Facebook та Instagram. Активного поширення ці соціальні мережі набули завдяки надання користувачам зручного інтерфейсу, який дозволяє їм змінювати власні профілі, використовувати можливості для формування повідомлень, переглядати дописи друзів та власні у стрічці новин, залишати власний коментар до відповідних постів та дописів.

Також до переваг соціальних мереж Facebook та Instagram відносяться забезпечення досить високої швидкості на платформах та пропозиція користувачам безкоштовних послуг із просування їх власних брендів та необмежених можливостей для постійного активного спілкування з рідними, друзями, колегами та іншими категоріями користувачів мережі.

У нинішніх умовах в межах діяльності бібліотечної установи соціальна мережа Facebook стала найважливішим каналом реалізації наявних ресурсних можливостей бібліотеки для формування та просування рекламних продуктів, що представляють особливості діяльності даної бібліотеки та переваг у наданні нею інформаційних послуг. Як показала практика, зручність користування соціальними мережами визначається й тим, вони становлять найдешевший та найзручніший вид рекламних засобів на підставі того, що усі бібліотеки мають робочі комп'ютеризовані місця та доступ до Інтернет-мережі.

Переваги популярної у бібліотечних закладах соціальної мережі Instagram визначаються тим, що в ній одним із ключових елементів створення та ведення сторінки виступає візуальний контент, тобто фотоматеріали, які мають бути виконані професійно. До важливих переваг Instagram-мережі також належать: можливість візуалізації інформаційних повідомлень та застосування принципів скорочення процесу думання до мінімальних розмірів, формування інформаційного повідомлення відповідно до конкретно поставленої користувачем сторінки мети, можливості для наповнення власної сторінки в Instagram бажаними мультимедійними елементами, можливість тематичного розподілу контенту, наявність

активних посилань тощо та, як свідчать результати дослідження, досить значна молодіжна аудиторія користувачів мережі Instagram.

Результат проведених досліджень щодо використання вітчизняними бібліотеками, в тому числі й бібліотеками ЗВО, ресурсних можливостей соціальних мереж, а саме Facebook та Instagram, засвідчує створення бібліотеками власних профілей у даних соціальних мережах, активне поповнення їх відповідними матеріалами, що цілком підтверджує притаманні соціальним мережам можливості для популяризації діяльності бібліотеки, залучення до числа активних постійних користувачів все більшого числа відвідувачів.

Вдалий вибір тематики публікацій, їх оформлення та змістового наповнення, в тому числі й мультимедійними елементами, сприяють тому, що бібліотеки закладів вищої освіти активно ведуть свої сторінки у Facebook та Instagram, оскільки ці показники формують привабливість бібліотеки, забезпечують високі показники взаємодії користувачів з бібліотекою, а значить і з відповідним закладом вищої освіти.

Підсумки аналізу сторінки Facebook бібліотеки ЦНТУ засвідчив, що з часу створення її кількість користувачів постійно зростає, оскільки сторінка виявилася для них цікавою і корисною як для задоволення культурних інтересів так і освітніх. Один із шляхів зростання іміджу бібліотеки ЗВО серед користувачів лежить площині творчого використання практики як вітчизняних бібліотек, так і зарубіжних у сфері набуття ними досвіду.

Активність користувачів Інтернет-мережі у соціальних мережах, зокрема Facebook та Instagram, можна визначити як одну з провідних тенденцій, що оформилася та продовжує активно збільшуватися у сучасному соціумі. Ця обставина має спонукати сучасні бібліотеки до переосмислення власного медіа-простору, до з'ясування можливостей ефективної співпраці бібліотек з новими медіа, оскільки вона має потужний потенціал для актуалізації та поширення знань у суспільстві знань, яке активно формується

нині і в якому мають працювати майбутні випускники вітчизняних університетів.

Сучасна бібліотека закладу вищої освіти покликана виконувати, або хоч би долучитися до виконання ще одного важливого освітнього завдання формувати простір для універсального навчання, що дозволяє здобувачам освіти навчатися, перебуваючи в будь-якому місці та в будь-який, зручний для кожного студента, час.

Сторінка бібліотеки у віртуальному просторі з представництвом у соціальних мережах – це потужна платформа для взаємодії ЗВО зі здобувачами вищої освіти, це ефективний інформаційний центр взаємодії, який з постійним оновлення власного контенту, вдосконаленням структури та можливостей власного профілю може набувати все більшої популярності, що в аспекті поліпшення освітньої сфери має досить вагоме значення.

Сьогодні створення бібліотекою ЗВО власного профілю у найпопулярніших соціальних мережах Facebook та Instagram – це одне з найважливіших комплексних завдань сучасної бібліотеки університету, яке можна успішно виконувати з використанням новітньої інформаційно-технологічної бази, вивченням передового вітчизняного та світового досвіду діяльності бібліотек у соціальних мережах, шляхом відбору, систематизації та поширення інформації у відповідних, актуальних для популярних соціальних мереж форматах.

Функціонування бібліотеки у просторі соціальних мереж – один з ефективних освітніх засобів, який сприяє популяризації наукової, культурно-просвітницької та освітньої інформації серед студіюючої молоді, науково-педагогічних працівників та інших потенційних категорій користувачів бібліотеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вітушко Н. Поширення інформаційно-аналітичних продуктів бібліотек за допомогою соціальних мереж // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. 2013. №35. С. 196–202.
2. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Інформаційна діяльність як пріоритетний напрям функціонування бібліотечно-інформаційної сфери ХХІ ст. // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. 2013. №38. С. 18–36.
3. Головаха С. Наукова бібліотека в соціальних мережах // Бібліотечний вісник. 2013. № 1. С. 29–32.
4. Горовий В. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс / наук. ред. Л. А. Дубровіна ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ. 2010. 360 с.
5. Гранчак Т. Використання національними бібліотеками соцмереж для представлення бібліотечних продуктів і послуг // Бібл. вісник. 2016. № 1. С. 18–29.
6. Грогуль О. Аналіз веб-сайтів Обласних бібліотек (на прикладі Рівненської державної обласної бібліотеки та Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Д. І. Чижевського) / О. Грогуль // Вісник Львівського університету. Сер. : Книгознавство, бібліотечознавство та інформаційні технології. 2012. Вип. 7. С. 172–181.
7. Давидова І. Соціально-комунікаційна теорія бібліотечної діяльності: становлення та шляхи розвитку // Бібл. вісник. 2014. № 6. С. 8–12.
8. Данько Ю. А. Соціальні мережі як форма сучасної комунікації: плюси і мінуси // Сучасне суспільство. Київ. 2012. №2. С. 179–184.
9. Динник І. П. Соціальні мережі як засіб суспільного розвитку // Ефективність державного управління. Вінниця. 2017. № 1. С. 64–69.
10. Дьячкова М. А. Веб-сайти як засіб здійснення комунікативної діяльності бібліотек ВНЗ / М. А. Дьячкова // Дебют : зб. тез допов. студентів історичного факультету МДУ за результатами участі у Декаді студентської

науки 2017 / за заг. ред. К. В. Балабанова, О. В. Булатової. Маріуполь, 2017. С. 105–106

11. Дьячкова М. А. Формування комунікативної політики наукових бібліотек ВНЗ у забезпеченні сталого розвитку України / М. А. Дьячкова // Інформація та культура в забезпеченні сталого розвитку людства : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф., Маріуполь, 15 листопада 2017 р. Маріуполь : МДУ, 2018. С. 84–85.

12. Іващук Л. Соціальні мережі Інтернету в сучасній політичній комунікації // Наук. пр. Націон. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2011. № 32. С. 63–70.

13. Козак Н. О., Кунцевич А. В. Потенціал використання мережі Facebook бібліотеками ЗВО як платформи комунікації (з досвіду роботи бібліотеки К-ПНУ ім. І. Огієнка) // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство. 2018. № 5. С. 214–220.

14. Клесникова Т. Комунікаційні моделі діяльності бібліотек ВНЗ в умовах інформатизації : автореф. дис. На здобуття наук. ступеня канд. з соц. ком. Харків : ХДАК, 2012. 40 с.

15. Копанєва В. Бібліотека в системі наукової електронної комунікації / В. Копанєва // Бібліотечний вісник. 2007. № 5. С. 3–9.

16. Лобузін К. В. Онлайнві бібліотечні послуги: нові підходи та технології // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2011. № 4. С. 30–35.

17. Манякіна О. С. Застосування інтернет-комунікації в бібліотечних установах / О. С. Манякіна // Актуальні проблеми науки та освіти : зб. матер. XXI підсумк. наук.-практ. конф. викладачів, м. Маріуполь, 1 лютого 2019 р. / за заг. ред. К. В. Балабанова. Маріуполь : МДУ, 2019. С. 129–131.

18. Мар'їна О. Бібліотека в цифровому просторі : монографія // Харків. Держ. акад. культури. Харків, ХДАК, 2017. 326 с.

19. Мар'їна О. Бібліотеки та соціальні медіа: технологія взаємодії / О. Мар'їна // Вісник Книжкової палати. 2012. № 8. С. 19–21.
20. Мар'їна О. Ю. Веб-орієнтована концепція розвитку бібліотек в контексті еволюції веб-технологій // Вісн. Книжк. палати. 2016. №10. С. 19–21.
21. Мар'їна О. Ю. Тенденції та суперечливість розгортання цифрового простору // Культурологія та соціальні комунікації : інновації стратегії розвитку : матеріали міжнар. наук. конф., 24–25 листопада 2016 р., Харків. Харків : ХДАК, 2016. С. 120–122.
22. Мар'їна О. Ю. Цифрові лабораторії бібліотек: від споживання контенту до його створення // Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття : матеріали всеукр. наук-теорет. конф. молодих учених, 21–22 квітня 2016 р., Харків, Харків: ХДАК, 2016. М. 293–294.
23. Мина Ж., Плешишин А. Інтернет-ресурси історії України в глобальній комп'ютерній мережі: інформаційне наповнення. Вісник НУ «Львівська політехніка» «Державна армія». 2014. № 809. С. 104–110.
24. Настич Х. Ю. Соціальна Мережа Facebook в роботі Наукової // Вісн. Книжк. палати. 2019. №10. С. 161–166.
25. Половинчак Ю. Сучасна бібліотека в ідентичнісних практиках цифрового суспільства. Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі : зб. матеріалів Другої міжнар. уаук. конф. Київ, 2019. С. 5–16.
26. Присяжна Л. Роль сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій у контексті розвитку бібліотек // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського. Київ. 2011. №30. С. 228–236.
27. Романуха З. Університетські бібліотеки України в соціальних мережах // Бібліотечний вісник. 2014. № 1. С. 12–16.
28. Рябоконт О. Маніпуляції масовою свідомістю в політичному сегменті соціальних мереж // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського. Київ. 2012. № 33. С. 543–553.

29. Савицька Л. Використання соціальних мереж для популяризації інформаційних ресурсів бібліотек // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Київ. 2016. № 44. С. 54–61.
30. Сидоренко Т. В. Віртуальне середовище як простір соціокультурної комунікації бібліотек // Науково-комунікаційний простір бібліотеки ЗВО: вимоги часу та реалії: матеріали всеукр. наук-практ. конф. (Миколаїв, 1–2 листоп. 2018 р.). МОН України, НАУК. Миколаїв: НАУК, 2018. С. 67–71.
31. Соціальні мережі як інструмент формування внутрішнього і зовнішнього бренду території // Політичний менеджмент. 2012. № 1–2. С. 82–87.
32. Соціальні мережі: можливості використання в бібліотеці ВНЗ: дайджест // уклад. О. І. Кафтан, О. В. Белодєд. Миколаїв: НУК, 2013. 7 с.
33. Соцков О. Соціальні мережі та бібліотеки // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. 2016. № 3. С. 15–17.
34. Струнгар В. Соціальні медіа в сучасному інформаційно-бібліотечному середовищі // Наук. пр. Націон. б-ки України ім. В. І. Вернадського. 2014. № 39. С. 219–229.
35. Струнгар В., Пилипенко Н., Настич Х. Соціальні мережі як нова медіареальність бібліотеки // Архітектура та мистецтвознавство. 2021. 150 с.
36. Трачук Л. Веб-технології в технологічному процесі обслуговування користувачів бібліотек // Вісник Книжкової палати. 2016. № 2. С.23–25.
37. Філіпова Л. Питання змісту бібліотечних Web-сайтів в Інтернеті / Філіпова Л. // Бібліотечна планета. 2001. № 3. С. 12–15.
38. Хемчян І., Соколовська Н. Освітнянські бібліотеки України в соціальних мережах // Вісник Книжкової палати. 2015. № 8. С. 39–43.
39. Чотири простори бібліотеки: модель діяльності: практичний посібник / автори-укладачі: О. Бояринова, О. Бруй, Л. Лугова, Я Сошинська, І. Шевченко; Українська бібліотечна асоціація. Київ : ВГО Українська бібліотечна асоціація, 2020. 104 с.

40. Чуприна Л. Оперативна інформація в соціальних мережах: особливості обігу та використання бібліотеками // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Київ. 2012. №33. С. 507–523.

41. Якименко Ю. Соціальні мережі та соціальні рухи // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Київ. 2012. № 33. С 524–531.